

ÂİLELERDE SOSYO-DEMOGRAFİK-EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN AİLE YAŞAM KALİTESİNE ETKİLERİ¹

THE INFLUENCES OF SOCIO-DEMOGRAPHICAL-ECONOMICAL FACTORS OF FAMILIES IN THE QUALITY OF FAMILY LIFE

Hatice Deveci Şirin²

ÖZ: Bu araştırmanın amacı ailelerin yaşam kalitesi algılarını belirlemek ve sosyo demografik ve sosyo ekonomik statüleri arasındaki farklılıkları incelemektir. Araştırmada ailelerin yaşam kalitelerini belirlemek amacı ile gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin aile yaşam kalitesini belirlemek amacı ile kullanılan “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği”nin (BCAYKÖ) çocuklarında gelişimsel yetersizlik olmayan ailelerden oluşan örneklemelerde kullanılması için geçerlik ve güvenilirliği değerlendirilmiştir. Örneklem grubu Antalya ilinin Alanya ilçesinde araştırmaya gönüllü katılan seçkisiz örneklem yöntemi ile belirlenen çocuk sahibi 132 kadın, 174 erkek toplam 306 aileden oluşmuştur. Araştırmanın sosyo-demografik verileri “Sosyo Demografik Bilgi Formu”, sosyo-ekonomik verileri “Sosyo-ekonomik Statü (SES) ölçeği” ve ailelerin aile yaşam kalitesi algılarına ilişkin veriler “BCAYKÖ”nin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik ve fiziksel/materyal/finansal yeterlik alt alanları verileri ile toplanmıştır. Araştırma bulguları, ailelerin aile yaşam kalitesi alt alan algılarının ortalamasının üzerinde olduğu, en yüksek algının, ebeveynlik alt alanında, en düşük algının ise duygusal yeterlik alt alanında olduğunu göstermiştir. Farklı sosyo demografik-ekonomik guruplarda yer alan ailelerin “toplam aile yaşam kalitesi” ve alt alan algılarında farklılıklar belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: aile yaşam kalitesi, sosyo-demografik, sosyo- ekonomik statü

ABSTRACT: The aim of the research is to determine the life quality perceptions and socio-demographical and socio-economical status of families. In the research, the validity and reliability of Beach Center Family Quality of Life Scale (BCFQLS) used for determination of the life quality of the families whose children have developmental disabilities to use for samples of families whose children not having developmental disabilities, were evaluated. The sample group consisted of 132 women, 174 men total of 306 families with children including in research the research as volunteers determined by the random sampling method in Alanya district of the city of Antalya. The socio demographical data of the research “Socio- Demographical Information Form socio-economical data” Socio-Economical Status (SES) scale” and data concerning family life quality perceptions are collected with “BCFQLS” subdatas of family interaction, parenthood, emotional efficiency and physical/material/financial efficiency. The research findings, showed that the family life quality subfield perceptions of the families were above the average, the highest perception was at the beneath, the parenthood field, as lowest perception was at subfield of emotional efficiency. Differences were determined among “total family life quality” and subfield perceptions of families from different socio-demographical-economic groups.

Key words: quality of family life, socio-demographical status, socio-economical status.

¹ Bu araştırma ICEC 2014 konferansında sözel bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğr. Gör. Dr. Selçuk Üniversitesi SHMYO

GİRİŞ

Var olan tüm medeniyetlerin ortak birimi olan aile toplumların temel yapı taşıdır. Aile sosyolojik açıdan evlilik veya kan bağı ile birlikte yaşayan gruba işaret etmektedir (Hançerlioğlu, 1996). Psikolojik açıdan ele alındığında ise aile kişinin özsaygısının ve kişiliğinin önemli bir parçasıdır (Peseschkian, 1999). Aileyi ekonomik olarak ele aldığımızda ise tüketimin ve üretimin merkezinde olduğu görülmektedir (Deveci-Şirin, 2013). Bütün bunların yanı sıra ailenin bulunduğu toplumla ilintili olan örf, gelenek ve normları yeni nesile aktararak toplumsal bir denetim mekanizması işlevi gördüğü bilinmektedir. Sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik açıdan son derece önemli olan bu küçük toplumsal birimin çok yönlü olarak refah düzeyi medeniyeti etkilemektedir. Aile yaşamının ne derece sağlıklı olduğu ve aileye sunulan hizmetlerden yararlanma düzeyi bir nevi gelişmişlik göstergesi olarak ele alınabilir. Ailelerin yaşam kalitesi her bir üyesini etkilediği gibi toplumu etkilemekte ve tabii ki toplumdan etkilenmektedir. Bu sebeplerle yaşam kalitesi çalışmalarının bir parçası olarak aile yaşam kalitesine ilişkin dinamik ve zorunlu bir bakış 1990'ların sonlarına doğru ortaya çıkmıştır (Meral, 2011). Yaşam kalitesi kültür ve değerler sistemi içinde kişinin kendi durumunu algılayış biçimidir (Spilker, 1996). Aile yaşam kalitesi, ailenin ihtiyaçlarını karşılayabildiği olanaklara sahip olma düzeyi, aile üyelerinin bir aile olarak birlikte yaşamaktan zevk alması ve her aile üyesinin kendisi için önemli olan şeyleri yapabilmesidir (Park, vd. 2003).

Aile yaşam kalitesi ile ilgili çalışmaların gelişim engeli olan üyelere sahip aileler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu ailelerin yaşam kalitesi ile ilgili olarak finansal refah, sağlık, aile üyelerinin birbirlerini desteklemesi, değerlerin, mesleğin, meslek için hazırlanmaya verilen desteğin etkisi, toplumsal etki, eğlence ve dinlenme fırsatları, aile ilişkileri, gelişimsel yetersizliği olan bireye sağlanan destek gibi boyutlar ele alınmaktadır (Ajuwon ve Brown, 2012; Hoffman, vd., 2006). Bunun yanı sıra aile etkileşimi, fiziksel ve materyal refah, ebeveyn sorumlulukları ve duygusal refah boyutlarında aile yaşam kalitesinde ele alınmaktadır (Özmete, 2010). Sadece gelişimsel yetersizliği olan üyelere sahip ailelerin değil herhangi bir gelişimsel yetersizliğe sahip üyesinin bulunmadığı ailelerin de aile yaşam kalitesinin bu değişkenlerden bazılarına göre incelenmesinin ailelerin refah düzeyi hakkında önemli bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Ailelerin yaşam kalitesinde sağlık hizmetlerinden faydalanma, finansal refah, iş ve meslek sahibi olma gibi noktalar önemli değişkenlerdir. Bu anlamda sosyoekonomik statüden doğan farklılıklar ailelerin yaşam kaliteleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olabileceği düşünülmektedir. Sosyo ekonomik statü farklılıklarının toplumsal yaşamda önemli etkileri ve sonuçları vardır. Bebeklikten yaşlılığa kadar hayat evrelerinde alt SES'ler üst SES'lere göre daha az yaşamadığı ve daha çok hasta olduğu, depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu, daha fazla kaza geçirdiği ve suç işlediği bildirilmiştir (Erkenekli, Uzun ve Gümüş, 2012). Bu bakımdan ailelerinin yaşam kalitesi incelenirken sosyo ekonomik statülerinin de ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yaşam kalitesinin en temel unsuru, şüphesiz sosyo ekonomik statü düzeyidir. Sosyo ekonomik statü düzeyi; ailelerin ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini belirlemenin yanı sıra sağlık, eğitim, sosyal etkileşim, konut, serbest zaman ve genel yaşam tarzı koşulları ile de doğrudan ilgilidir. Özellikle düşük gelirli ailelerde, gelir düzeyi; objektif yaşam göstergeleri açısından, gecekondu tipi evlerde sağlıksız koşullarda yaşamaları, kirada oturmaları, insan yaşamı için önemli bazı kolaylıkların ve eşyalarının olmayışı, sosyal güvencelerinin bulunmaması, herhangi bir gayrimenkule veya menkul değere sahip olmamaları, subjektif yaşam göstergeleri açısından ise, yaşamlarından memnun olmamaları, içinde buldukları koşullardan kaynaklı mutsuzlukların olması gibi koşulların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Jones ve Riseborough, 2002).

Aile yaşam kalitesi araştırmalarının; down sendromu, otizm, zeka geriliği, hafif zihinsel engelli, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ve gelişimsel yetersizliği olan çocukların ailelerine ve kanser, kronik epilepsi, demans, şizofreni hastaları ve karaciğer nakilli olan hastalara odaklandığı görülmektedir (Altuntaş, 2011; Altuğ, 2011; Bertelli, vd. 2011; Cagran, Schmidt ve Brown. 2011; Gardiner ve Iarocci, 2012; Hoare, 1993; Hu, Wang, ve Fei, 2012; Kandemir, 2009; Meral, 2011; Özyurt, 2011; Stanley, 2008; Yokarıbaş, 2003). Bununla birlikte literatür tarandığında gelişimsel yetersizliğe sahip çocukları olan Nijerya, Belçika, İspanyol, Çinli ve Slovenyalı ailelerin aile yaşam kalitesi araştırıldığı görülmektedir (Ajuwon ve Brown, 2012; Balcells-Balcells, vd. 2011; Cagran, Schmidt ve Brown, 2011; Steel, vd. 2011).

Toplumların refah ve mutlulukları ile ailelerin refah ve mutlulukları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle ailelerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi yönündeki her çalışma sağlıklı bir topluma ulaşmada önem taşır (Aydiner-Boylu ve Terzioğlu, 2008). Bu bilgiler ışığında normal ailelerin aile yaşam kalitesinin sosyo ekonomik statülerine göre incelenmesinin onlara ulaşacak, ruh sağlığı, fiziksel sağlık ve diğer destek hizmetlerinin niteliklerinin belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ailenin refah düzeyi toplumun refah düzeyinin önemli bir belirleyicisidir. Bu sebeple ailelerin yaşam kalitesinin toplumda bulunan sosyo ekonomik tabakalara göre tespit edilmesi sağlıklı toplum yaşamı için yapılacak önleme çalışmaları için önemli görülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı Ailelerin yaşam kalitelerinin sosyo ekonomik statü ve sosyo demografik özelliklere göre incelenmesidir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır

1. Ailelerin yaşam kalitesi algısı aylık gelire göre farklılık göstermekte midir?
2. Ailelerin yaşam kalitesi algısı cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Ailelerin yaşam kalitesi algısı aile türüne göre farklılık göstermekte midir?
4. Ailelerin yaşam kalitesi algısı yaşa göre farklılık göstermekte midir?
5. Ailelerin yaşam kalitesi algısı ev sahibi olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
6. Aile yaşam kalitesi algısı sosyo ekonomik statüsüne göre değişmekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Ailelerin yaşam kalitesi algılarını belirlemek ve sosyo demografik ve sosyo ekonomik statüleri arasındaki farklılıkları incelemek betimlemek için araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte olan ya da o anda varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1984). Araştırmada ailelerin yaşam kalitesi ve sosyo- ekonomik statüleri (SES) ve sosyo demografik değişkenlerden cinsiyet, aile türü, yaş, gelir düzeyi ve ev sahibi olma durumuna göre betimlenmek amacı ile bu model tercih edilmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ilinin Alanya ilçesinde araştırmaya katılmaya gönüllü olanlar arasından seçkisiz örnekleme yöntemleri ile belirlenen çocuk sahibi ebeveynlerden oluşmaktadır. Araştırma verileri bir ailenin tüm üyelerinden değil her aileyi temsilen anne veya babalardan toplanmıştır. Böylece 132

kadın ve 174 erkek katılımcı olmak üzere toplam 306 kişiden ailelerinin aile yaşam kalitesi ile ilgili veri toplanmıştır. Araştırma kapsamına alınan ailelerden 290'ı ebeveynler ve çocuklardan oluşan tam aile özelliği gösterirken, 16'sı tek ebeveynli ailedir. Çalışma grubunun %41,2'sini 0-1000 TL gelir düzeyindeki aileler(N=126), %40.5'ini 1001-2000 TL gelir düzeyine sahip aileler (N=124), %18,3'lük kısmını ise 2001 ve üzerinde gelire sahip aileler (N=56) oluşturmaktadır. Çalışma grubunun yaş dağılımına bakıldığında %18,3'ü 25-34 yaşlar arasında (N=56), %58,8'inin 35-44 yaş aralığında (N=180), %22,9'u 45-54 yaş aralığında (N=70) görülmektedir. Ailelerinin eğitim ve meslek puanlarını temel alan hane sosyo-ekonomik statü/düzy (SES/SED) grup dağılımlarına (A, B, C1, C2, D, E) bakıldığında ise ailelerin büyük oranda B yüksek SES grubunda (n=120-% 39.2) olduğu görülmektedir.

Veri toplama araçları

Bu araştırmada aile üyelerinin bazı demografik özellikleri ile ilgili bilgi toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel bilgi formu"; Ailelerin yaşam kalitesini belirlemek amacı ile Hoffman, vd. (2006) tarafından geliştirilen, Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği 'nin (Beach Center Family Quality of Life Scale-BCFQLS) normal ailelere uyarlanmış formu ve ailelerin sosyo ekonomik statüsünü belirlemek amacı ile Türkiye Araştırmacılar Derneği (TÜAD) tarafından 2006 yılında geliştirilen Sosyoekonomik statü belirleme ölçeği kullanılmıştır. Örnekleme giren aile üyelerinin bireysel niteliklerine ilişkin bilgilerin yer aldığı ve kişisel bilgi formu adı ile geliştirilen bu formda bireylerin cinsiyet, aile türü, yaş, gelir düzeyi ve ev sahibi olma durumuna ilişkin sorular yer almaktadır.

Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)

Orijinal ölçek, Hoffman, vd. (2006) tarafından, gelişimsel yetersizliği olan çocuklara sahip ailelerin aile yaşam kalitesini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, (1) aile etkileşimi, (2) Ebeveynlik, (3) Duygusal refah, (4) Fiziksel ve materyal refah (5) yetersizliğe ilişkin destek olarak beş boyutlu bir yapı göstermektedir. 25 maddelik 5'li likert tipi kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 125 (25x5) puan, en düşük puan ise 25 (25x1) puandır. Olumsuz madde bulunmamaktadır. Yüksek puanlar, yüksek düzeyde aile yaşam kalitesi algısını, düşük puanlar ise düşük düzeydeki algıyı gösterir. Aile yaşam kalitesi ölçeğinden alınan yüksek puanlar bireyin ailesinin yaşam kalitesini yüksek algıladığını göstermektedir. Aile yaşam kalitesi algısı hem ölçekten alınan toplam puanlara göre hem de alınan toplam puanı madde sayısına bölerek hesaplanabilir (Akın, Abacı ve Çetin, 2007). Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Meral (2011) tarafından yapılmıştır.

Geçerlilik-Güvenirlilik

Bu araştırmada Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin kullanım alanını geliştirmek amacıyla normal ailelerden oluşan bir örneklemede güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Bu amaçla Meral (2011) tarafından yapılan Türkçe dil eşdeğerliği çalışması izin alınarak kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirlik geçerlilik çalışmaları kapsamında "Yetersizliğe İlişkin Destek" boyutu ile ilgili maddeler çıkartılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin toplam varyansı % 58.29 olduğu, ölçeğin toplam özdeğerlerinin 38.4 olduğu tespit edilmiştir. Varyansı açıklama oranları sırasıyla birinci faktör (Aile Etkileşimi) %17.85, ikinci faktör (Ebeveynlik) % 15.59, üçüncü faktör (Fiziksel/materyal/finansal Yeterlik) %13.10 ve dördüncü faktör (Duygusal Yeterlik) % 11.75 şeklinde olduğu görülmüştür.AYKÖ'nin güvenirlik çalışmaları kapsamında; Aile

Yaşam Kalitesi Ölçeği (AYKÖ)'nin genel Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı= .90 olarak hesaplanmıştır. Bu verilere göre ölçeğin 4 faktör ve 21 maddeden oluştuğu gözlenmiştir.

Sosyoekonomik Statü Ölçeği

Türkiye Araştırmacılar Derneği (TÜAD) Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçeği 2006 formu kullanılmıştır. Geniş tabanlı ve ulusal temsiliyet kabiliyeti bulunan saha çalışmalarından elde edilen verilerin analizi ile oluşturulan SES ölçeğinde hane reisi ve hane reisinin ebeveynleri ile hane reisinin eşinin ve hane reisinin eşinin ebeveynlerinin eğitim düzeyleri ile mesleki bilgilerine dair bilgi toplanmaktadır (İlarslan, 2008). Buna göre SES düzeyi hane reisinin eşinin bulunmadığı ailelerde ve eşli ailelerde ayrı ayrı hesaplanmaktadır. SES hesaplamalarında katılımcının gelir düzeyi değil katılımcı ve katılımcıyla ilişkili bireylerin eğitim ve meslek puanlarının temele alınır (Karayaka, 2006). Ölçeğin nesnellliğini ve zamana karşı dayanıklılığını korumak için herhangi bir eşya sahiplik durumu gösterge olarak kullanılmamaktadır Ölçekte SES grupları şu şekilde gösterilmiştir; A=33 puan ve üstü, B=12 ile 33 puan arası, C1=2 ile 12 puan arası, C2=-2 ile 2 puan arası, D=-7 ile -2 puan arası, E=-7 puanın altı (TÜAD, 2006).

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırma verileri Antalya İli Alanya İlçesinde yaşayan araştırmaya gönüllü olarak katılan ve çocuk sahibi olan 306 aileden toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları incelenmiş, bunun yanı sıra ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t-testi, ailelerin yaş, gelir düzeyi, sosyo-ekonomik statü (SES) düzeylerine göre, aile yaşam kalitesi algıları arasındaki farkların sınanmasında tek yönlü varyans analizleri kullanılmıştır. Faktör ve ölçek toplam puanlarının hesaplanmasında ilgili maddelerden elde edilen puanlar toplanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde Aile Yaşam Kalitesi ölçeği, Sosyo Ekonomik Statü ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanan veriler üzerinde uygulanan istatistiki bulgulara yer verilmiştir. Aileleri yaşam kalitesi algısı toplam puan ve alt alan puanları ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum puanları hesaplanarak Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ailelerin Aile Yaşam Kalitesi ve Alt Alan Algı Düzeyleri (N=306)

Alt Alan	X	Ss	Min	Max
Aile Yaşam Kalitesi Algısı genel toplam	92.82	10.07	22	105
Aile Etkileşimi /Family Interaction	27.44	2.74	6	30
Ebeveynlik /Parenting	27.51	2.67	6	30
Duygusal Yeterlik /Emotional Wellbeing	16.56	2.81	4	20
Fiziksel/materyal/finansal Yeterlik / Physical/material well-being	21.29	3.75	6	25

Tablo 1. incelendiğinde, araştırmaya katılan ailelerin toplam aile yaşam kalitesi algısı aritmetik ortalamaları 92.82 (beşli derecelendirme karşılığı 4.42), standart sapmaları 10.07 şeklindedir. Aile yaşam kalitesi alt alanları için annelerin aile etkileşimi alt alanı aritmetik ortalamaları 27.44 (beşli derecelendirme karşılığı 4.57), standart sapmaları 2.74; ebeveynlik alt alanı aritmetik ortalamaları 27.51 (beşli derecelendirme karşılığı 4.58), standart sapmaları 2.67; duygusal yeterlik alt alanı aritmetik ortalamaları 16.56 (beşli derecelendirme karşılığı 4.14), standart sapmaları 2.81; fiziksel/materyal/finansal yeterlik alt alanı aritmetik ortalamaları 21.29

(beşli derecelendirme karşılığı 4.25), standart sapmaları 3.75 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada, ailelerin aile yaşam kalitesi ve alt alan algılarının ortalamasının oldukça üzerinde olduğu, en yüksek algının Ebeveynlik alt alanında, en düşük algının ise Duygusal Yeterlik alt alanında olduğu belirlenmiştir.

Aile yaşam kalitesinin alt alanların ve toplam puanların sosyo-demografik verilerden cinsiyet, aile türü ve ev sahipliği değişkenlerine göre anlamlı bir değişim gösterip göstermediği ise t testi ile incelenmiştir. T testi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Ailelerin Cinsiyet, Aile Türü ve Ev Sahipliği Değişkenlerine Göre Aile Yaşam Kalitesi ve Alt Alan Algılarına İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Değişkenler	Aile Etkileşimi	Ebeveynlik	Duygusal Yeterlik	Fiziksel/Mat./Finansal Yeterlik	AYKÖ Toplam
Cinsiyet					
Kadın (n=132)	27.38±2.61	27.61±2.28	16.65±2.74	21.39±3.62	93.05±9.21
Erkek (n=174)	27.48±2.85	27.44±2.95	16.50±2.86	21.22±3.86	92.65±10.70
P	.762	.594	.625	.696	.733
Aile türü					
Tam aile (n=290)	27.46±2.79	27.54±2.70	16.57±2.83	21.37±3.74	92.96±10.13
Tek ebeveynli aile (n=16)	26.93±1.76	27.06±2.14	16.43±2.55	19.87±3.81	90.31±8.85
P	.452	.484	.848	.120	.306
Ev Sahipliği					
Sahibi (n=148)	27.76±2.28	27.53±2.39	16.91±2.50	22.58±2.59	94.79±8.21
Kira (n=158)	27.13±3.09	27.50±2.92	16.24±3.04	20.08±4.25	90.98±11.26
P	.047	.929	.038	.000	.001

Tablo 2’de görüldüğü gibi aile yaşam kalitesi algısı cinsiyete ve aile türüne göre farklılık göstermemektedir ($p>.05$). Aile yaşam kalitesi algısı ebeveynin cinsiyetine göre değişmemektedir. Bununla birlikte tam aile ve tek ebeveynli ailelerin aile yaşam kalitesi algılarının birbirinden farklı olmadığı gözlenmiştir.

Ailelerin oturduğu eve sahip olmaları ya da kiracı olmaları ile aile yaşam kalitesi algısı hem toplam puanlarında hem de alt alanlarında farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre oturduğu eve sahip olma durumuna göre aile etkileşimi ($p=.047$), duygusal yeterlilik ($p=.038$) ve Fiziksel/materyal/finansal yeterlilik alanında ($p=.00$) anlamlı farklılaşma gözlenmiştir. Ev sahibi olan aileler kirada oturan aileler göre yaşam kalitesini daha yüksek algılamaktadır.

Ailelerin aile yaşam kalitesi algısının toplam puanlar ve alt alanları ele alınarak yaş, gelir düzeyi ve sosyo-ekonomik statü (SES) grup değişkenlerine göre değişimleri tek yönlü varyans analizi ile ortaya konmuştur. Sonuçlar Tablo 3’de görülmektedir. Tablo 3’de görüldüğü gibi ebeveynlerin yaşı ile aile yaşam kalitesi algıları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>.05$). Ailelerin gelir düzeyine göre aile yaşam kalitesi incelendiğinde aile etkileşimi ($P=.02$), duygusal yeterlilik ($p=.00$) ve fiziksel/materyal/finansal refah alanında ($p=.00$) anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu farklılık toplam puanlara da yansımıştır. Ailelerin gelir düzeyi yükseldikçe aile üyeleri aile etkileşimi, duygusal yeterlilik ve finansal refah alanlarında yaşam kalitelerini daha yüksek algılamaktadırlar. SES gruplarına göre ise aile yaşam kalitesi algısı toplam puanlarda ve tüm alt alanlarda anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Ailelerin Yaş, Gelir Düzeyi ve SES Değişkenlerine Göre Aile Yaşam Kalitesi ve Alt Alan Algılarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Değişkenler	Aile Etkileşimi	Ebeveynlik	Duygusal Yeterlik	Fiziksel/Mat./ Finansal Yeterlik	AYKÖ Toplam
Yaş					
25-34 yaş(n=56)	26.73±2.85	27.26±2.51	15.76±2.71	20.26±3.94	90.03±9.71
35-44 yaş(n=180)	27.50±2.87	27.52±2.87	16.76±2.89	21.51±3.71	93.30±10.57
45-54 yaş(n=70)	27.85±2.21	27.70±2.28	16.71±2.59	21.55±3.64	93.82±8.68
P	.066	.667	.061	.076	.067
Gelir Düzeyi					
a ≤ 1000 (n=126)	26.84±3.13	27.14±3.12	15.74±3.15	19.55±4.13	89.29±11.52
b 1001-2000 (n=124)	27.65±2.46	27.65±2.41	16.86±2.46	22.03±3.15	94.20±8.27
c 2001≥ (n=56)	28.30±2.05	28.07±1.97	17.76±2.12	23.58±1.93	97.73±7.09
P	.002	.075	.000	.000	.000
Anlamlılık					
SES					
a A (n=18)	28.66±1.49	28.33±1.53	18.00±2.32	23.44±2.38	98.44±6.25
b B (n=120)	27.47±2.53	27.58±2.34	16.76±2.60	21.90±3.22	93.73±8.87
c C1 (n=96)	27.23±2.61	27.31±2.54	16.19±2.83	20.78±4.00	91.53±9.81
d C2 (n=66)	27.65±2.29	27.80±2.34	16.60±2.85	20.63±3.92	92.69±9.41
e D (n=6)	24.00±8.92	24.00±9.18	13.83±4.99	18.16±6.46	80.00±28.92
Anlamlılık	a-c, a-e, b-e, c-e, d-e	a-e, b-e, c-e, d-e	a-c, a-e, b-e, c-e, d-e	a-c, a-d, a-e, b-c, b-d, b-e	a-c, a-d, a-e, b-e, c e, d-e
P	.007	.009	.013	.002	.001

A sınıfı aileler yaşam kalitelerini C1, C2 ve D sınıfı ailelerden daha yüksek algılamaktadır. B, C1 ve C2 sınıfı aileler ise aile yaşam kalitelerini D sınıfı ailelerden daha yüksek algılamaktadır. Sosyoekonomik statü yükseldikçe aile üyeleri aile yaşam kalitelerini daha yüksek algılamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, çocuğu olan ailelerin algıladıkları aile yaşam kalitesi incelenmiş aile yaşam kalitesi ölçeğinin alt boyutları ile sosyo ekonomik ve sosyo-demografik değişkenlerin ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, araştırmanın örneklemini oluşturan 306 ailenin “Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği” puanlarının sosyo ekonomik ve sosyo-demografik bilgi formundaki değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin analizler yapılmıştır.

Araştırmada, ailelerin aile yaşam kalitesi ve alt alan algılarının ortalamasının oldukça üzerinde olduğu, en yüksek algının Ebeveynlik alt alanında, en düşük algının ise Duygusal Yeterlik alt alanında olduğu belirlenmiştir (Bknz. Tablo.1). Konuyla ilgili çalışmalarda alt alanların değerlendirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Aile yaşam kalitesi alanında çalışan araştırmacılar, aileyle ilgili tek bir aile yaşam kalitesi puanı yerine, alt alan ortalamalarının da değerlendirilmesinin konu ile ilgili uzmanlara daha kapsamlı bilgi belirtmektedirler (Brown, vd. 2006; Poston vd., 2003). Araştırmanın en yüksek algının Ebeveynlik en düşük algısında Duygusal Yeterlik alt alanlarında olması bulgusu, Zuna vd. (2009) gelişimsel yetersizliği olmayan çocuk ailelerinin aile yaşam kalitesini belirlemeye yönelik, Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılarak elde edilen araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Tablo 2 incelendiğinde aile yaşam kalitesi algısı cinsiyete ve aile türüne göre farklılık göstermezken ($p>.05$), ev sahipliğine göre hem toplam puanlarda hem de alt alanlarda anlamlı farklılıklar gözlenmiştir ($p<.05$). BCAYKÖ kullanıldığı aile yaşam kalitesi araştırmalarında anne veya babanın aile yaşam kalitesi ile ilgili

değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediği tartışılmaktadır (Balcells-Balcells, vd. 2011; Cagran, Schmidt ve Brown. 2011; Gardiner ve Iarocci, 2012; Rillota, 2012; Wang, vd. 2006; Wang ve vd. 2004). Gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerde annelerin aile yaşam kalitesinin babalardan daha düşük olduğu, daha yüksek düzeyde stres ve kaygı yaşadıklarını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Bristol, Gallaher ve Schopler, 1988; Kazak ve Marvin, 1984; Milgram ve Atzil, 1988; Rousey, Best ve Blacher, 1992). Buna karşın bazı çalışmalarda anne ve babaların cinsiyetleri açısından aile yaşam kalitesini algılama düzeyleri arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir (Wang vd, 2004; Wang vd. 2006; Zuna, 2009). Bu araştırmanın örneklemini normal aileler oluşturmaktadır. Tablo 2’de görüldüğü gibi normal ailelerde de anne ve babalar kadın ve erkek olarak ele alındığında aile yaşam kalitesi algıları üzerinde anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 2 incelendiğinde tek ebeveynli aile ve tam ailelerin aile yaşam kalitesi algıları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Tam aile ve tek ebeveynli aileler ile ilgili çalışmalar genelde çocuk üzerine odaklanmaktadır (Amato ve Booth ,1991; Bulut-Serin ve Öztürk, 2007; Çeçen-Eroğul ve Dingiltepe, 2012; Demirbilek ve Otrar, 2014; Hamama ve Ronen-Shenhav, 2012; Luecken ve Fabricius,2003; Mahon, Yarcheski ve Yarcheski, 2003; Robert ve Micheal. 2014; Şenol, 2014; Şentürk, 2006; Şirvanlı-Özen, 2004; Wickrama, vd., 2006; Yarosh, Chew ve Abowd, 2009; Yıldız, 2004). Tek ebeveynlikle ilgili çalışmalar zamanı kullanma, ebeveynlik, çocuk bakımı, evle ilgili sorumluluklar ve sosyal faaliyetler, ideolojik kodlar, yaşamın anlamını arama, farkındalık ve varoluşsal olmayan yaşamsal direnç gibi konularda yoğunlaşmıştır (Aydiner-Boylu ve Öztop, 2013; Farghadani vd. 2010; Şentürk, 2006; Ulrike, 2014; Wang ve Amato, 2000). Literatür tarandığında tek ebeveynli ailelerin yoksulluk oranlarının yüksek olduğu, refah düzeyinin düştüğü, istikrar, normallik ve tamamlayıcılık boyutları ile tam ailelere oranla dezavantajlı bir durumda oldukları bildirilmiştir (Aydiner-Boylu ve Öztop, 2013). Gelişimsel yetersizliği olmayan çocuklara sahip ailelerle sınırlı sayıda yaşam kalitesi çalışmasına rastlanmaktadır. Orgiles ve Samper’in (2011) çalışmasına göre çocukların yaşam kalitesi algıları tek ebeveynli ailelerde tam ailelere göre daha düşük bulunmuştur. Bu bilgi araştırma bulguları ile çelişmektedir.

Öte yandan bazı araştırma sonuçları boşanmanın çocuk üzerinde öfke yaşantısı, benlik algısı, akademik başarı, depresyon düzeyi gibi değişkenler ele alındığında olumsuz bir etkisinin olmadığını bildirmektedir. Tek ebeveynli ve tam aile çocukları karşılaştırıldığında farklılık gözlenmemiştir (Çeçen-Eroğul ve Dingiltepe, 2012; Çelikoğlu, 1997; Güleç, 2002; Karakuş, 2003; Kelly ve Emery, 2003; Ruschena, vd. 2005). Aile yaşamı ile ilgili bütün unsurlar aile bireylerinin tamamını etkilemektedir. Aile bireyleri arasında en savunmasız olan çocuklardır. Bu durumda aile yaşam kalitesi ile ilgili olumsuz her durumun çocukların psikolojik, fizyolojik iyi oluş hallerini etkileyeceği düşünülmektedir. Tam aile ve tek ebeveynli aileler karşılaştırıldığında çocukların ruhsal durumu ile ilgili farklılıklar olmadığına ilişkin bu bulgular aile yaşam kalitesi ile ilgili bir olumsuzluk algılamadıklarını düşündürmektedir. Buradan yola çıkarak tek ebeveynli aile ve tam ailelerin aile yaşamı ile ilgili değişkenlerde farklılık olmadığı sonucuna varılabileceği düşünülmektedir.

Aile yaşam kalitesi ile ilgili olarak araştırmada betimlenen başka bir değişken ebeveynin yaşıdır. Ebeveynlerin yaşı ile aile yaşam kalitesi algıları arasında anlamlı farklılık saptanmadığı görülmektedir ($p>.05$) (Bknz. Tablo 3). Aile yaşam kalitesi çalışmaları ağırlıklı olarak gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip aileleri konu almaktadır. Bu çalışmalarda gelişimsel yetersizliği olan çocuğun yaşı ile aile yaşam kalitesi algısı incelenmiştir (Ajuwon ve Brown, 2012; Bayat, 2005; Meral, 2011; Özyurt, 2011). Bu bakımdan araştırma sonuçlarını karşılaştırmak için benzer örnekleme benzer değişkenle ilgili veriye rastlanmamıştır. Dereli ve Okur

(2008) tarafından yapılan çalışmada engelli çocuğa sahip ailelerin depresyon düzeyi incelenmiştir. Bu araştırmada da ebeveynin yaşı ve cinsiyetinin aile yaşam kalitesini etkileyebileceği düşünülen depresyon düzeyi ile ilişkili olmadığı gözlenmiştir. Gelişimsel yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerle Meral (2011) tarafından yapılan çalışmada ebeveynin yaşının aile yaşam kalitesi yordayıcılarından biri olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya benzer biçimde bu araştırmada da ailelerin yaşam kalitesinin ebeveynin yaşı ile farklılaşmadığı görülmektedir.

Ailelerin gelir düzeyine göre aile yaşam kalitesi incelendiğinde aile etkileşimi, duygusal yeterlilik ve fiziksel/materyal/finansal refah alanlarında ve toplam puanlarda anlamlı farklılık gözlenmiştir (Bknz. Tablo 3). Tablo 2 ve 3 incelendiğinde ailelerin ikamet ettikleri eve sahip olma durumları ve gelir düzeylerine göre aile yaşam kalitesi alt alanlarından aile etkileşimi, duygusal yeterlilik ve fiziksel/ materyal/ finansal refah alanlarında paralel biçimde farklılaşma gözlenmektedir. Bu iki değişkenin birlikte tartışılmasının ortaya çıkan bulguların aydınlatılmasında daha etkili olacağı düşünülmektedir. Aileler açısından finansal yeterlik, aile için gerekli olan yeterli paranın sağlanması olarak ele alınmaktadır. Böylece aile kendini finansal olarak güvende hissetmektedir. Aile yaşam kalitesinin alt alanlarından biri olan materyal/fiziksel finansal refah içinde yer alan harcamalardan biri barınma ihtiyacını da gidermeye yönelik temel harcamalardır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) konutu bireyin ve ailenin sosyal refahı, fiziksel ve ruhsal sağlığı için arzu edilen ya da gerek duyulan tüm zorunlu hizmetleri, olanakları, araç ve gereçleri içeren, insanların barınmak için kullandıkları fiziksel yapı olarak tanımlamıştır (Bonney vd., 2003). Konut temel insan ihtiyaçlarından olup ailenin yaşam kalitesi üzerinde büyük etkileri vardır. Bu bakımdan aile oturduğu eve sahip ise finansal refah alanında yaşam kalitesini yüksek algılamakta ve buna bağlı olarak da aile etkileşimi ve duygusal yeterlilik alanlarında da yaşam kalitesini yüksek algılamaktadır (Meral, 2011; Park vd., 2003; Turnbull vd., 2004; Wang vd., 2004). Benzer biçimde ailelerin aylık geliri arttıkça kendilerini finansal olarak güvende hissettikleri, bu durumun diğer alt alanlar ve yaşam kalitelerinin subjektif göstergeleri üzerinde etkin rol oynadığı, aylık gelir düzeyi arttıkça göstergelerin olumlu yönde geliştiği gözlenmiştir (Aydiner-Boylu ve Terzioğlu, 2008). Araştırmada, aylık hane gelirinin aile etkileşimi, duygusal yeterlik, fiziksel/materyal/finansal yeterlik alt alanında ve toplam aile yaşam kalitesi algısında anlamlı düzeyde farklılaşması bulgusu, bazı araştırmalarla desteklenmektedir. Bu araştırmada olduğu gibi pek çok araştırmada, aylık gelirin aile yaşam kalitesinin bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir (Bayat; 2005; Cantrell, 2007; Ho, vd., 2013; Hu vd., 2011; Park, 2001'den akt Meral, 2011; Tien, 2003; Wang, 2004). Altıparmak ve Eser'in (2007) çalışmasında da gelir düzeyi ile ilgili göstergeler olumlu hale geldikçe yaşam kalitesinin de yükseldiği gözlenmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde A, B, C1, C2 ve D ses gruplarının aile yaşam kalitesinin tüm alt alanlarında anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Özellikle A ve B grubu ailelerin yaşam kalitesi algısı C1,C2 ve D grubu ailelerden farklılaşmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan grupta E statüsünde aileler bulunmamaktadır. A ve B grubu aileler SES'e göre her iki eşin hatta bir nesil öncesinin de yüksek eğitim seviyesinde olduğu, üst düzey mesleklerde çalışan, yüksek yaşam standartları ve lüks tüketim alışkanlıklarına sahip aileler olduğu görülmektedir. Buna karşın C1 ve C2 aileler çoğunlukla eşi ve kendisi lise ve altı eğitim düzeyine sahip, çoğunlukla ücretli bir işte çalışan, emekli veya esnaf ailelerden; D sınıfı aileler orta okul ya da ilkokul mezunu, emekli yada parça başı işçi, ev hanımı, çiftçi ailelerden; E sınıfı aileler eğitimi ilkokul veya ilkokuldan terk, sürekli bir geliri ve işi bulunmayan, yardımla geçinen ailelerden oluşmaktadır (TÜAD, 2014).

Sosyo ekonomik statü, madde bağımlılığı, adölesan gebeliği, kronik ya da ruhsal hastalık, ihmal ya da istismara maruz kalma, akademik başarı, çocuğun, bilişsel, duyuşsal, fiziksel iyi olma düzeyi ve yaşam kalitesi, bilişsel performans ve zeka puanı, çocuk yetiştirme ve ebeveynliğe ilişkin tutumlar, dindarlık tutumları, cinsiyet kimliği, infeksiyondan kaynaklanan hastalıklara yakalanma sıklığı, mantar ve deri hastalıklarına yakalanma sıklığı gibi yaşam kalitesini etkileyebilecek bir çok etmen üzerinde etkilidir (Bekman, 1999; Ercan, 2011; Evci-Kiraz vd., 2013; Kağıtçıbaşı, 2005; Kurt, 2009; Öz ve Bahadır-Yılmaz, 2009; Turfaner vd. 2006; Yağcı ve İlarıslan, 2010; Yıldırım, 2007). Alt SES'ler üst SES'lere göre daha az yaşadığı ve daha çok hasta olduğu, depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu, daha fazla kaza geçirdiği ve suç işlediği bildirilmiştir (Erkenekli, Uzun ve Gümüş, 2012). Bütün bu bilgiler ışığında bu araştırmada aile yaşam kalitesinin alt boyut ve toplam puanlarının Sosyo Ekonomik Statüye göre farklılaşmasına ilişkin bulguların desteklendiği görülmektedir.

Çalışmamızda birkaç sınırlılık dikkati çekmektedir. Öncelikle, uygulamanın tek bir bölgede (Antalya/Alanya) yapılmış olması ve örneklem sayısının sınırlı olması, genelleştirilirken kapsamlı değerlendirme ve genelleme yapmayı engellemektedir. Ayrıca "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği"nin (BCAYKÖ) gelişimsel yetersizliği olmayan çocuk aileleri üzerinde çok fazla çalışılmamış olması sonuçların yorumlanmasını etkilemektedir. Diğer bir sınırlılık, aile yaşam kalitesini etkilediği düşünülen sağlık, diğer insanlardan destek alma, dini ve toplumsal inançlar, kariyer, boş zaman etkinlikleri, toplumsal katılım vb. (Isaacs vd., 2007; Smith-Bird ve Turnbull, 2005) verilerinin incelenmesi çalışma sonuçlarının değerlendirilmesine ve yorumlanmasına katkı sağlayabilirdi. Çalışma sonuçları bu sınırlıklar kapsamında yorumlanmalıdır.

Sonuç olarak, ailelerin aile yaşam kalitesi alt alan algılarının ortalamasının üzerinde olduğu, en yüksek algısının, "ebeveynlik" alt alanında, en düşük algının ise "duygusal yeterlik" alt alanında olduğu belirlenmiştir. Ailelerin sosyo-demografik verilerinden cinsiyetlerine, yaşlarına ve medeni durumlarına göre ailelerin yaşam kalitesi algıları, ölçeğin geneli ve alt alanlara göre farklılık göstermezken, ailelerin gelir düzeylerinde ve ev sahipliği değişkenlerinde "toplam aile yaşam kalitesi", "aile etkileşimi", "duygusal yeterlik" ve "fiziksel/materyal/finansal yeterlik" algılarında gelir düzeyi yüksek ve ev sahibi olanların lehine anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Ayrıca farklı hane sosyo-ekonomik statü (SES) grubunda yer alan ailelerin "toplam aile yaşam kalitesi" ve alt alan algılarında farklılıklar belirlenmiştir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları doğrultusunda aile yaşam kalitesinin özellikle ebeveynlik, aile etkileşimi ve duygusal yeterlilik alt alanlarında aileleri desteklemek için aile destek merkezlerinin sayısının ve ulaşılabilirliğinin artırılması, aile eğitimi, ana-baba okulu gibi eğitimlerin düzenlenmesi önerilmektedir.

Bundan sonraki araştırmalarda, güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu ispatlanan "Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği" aile ile ilgili çalışmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilir. Aile yaşam kalitesi çalışmalarının geniş aile, çekirdek aile, tek ebeveynli aile ve çocuksuz aileler üzerinde genişletilerek aile türlerine göre aile yaşam kalitesi algısındaki değişimler ortaya konabilir. Aile yaşam kalitesinin, ebeveynlik tutumları, benlik algısı, öz yeterlilik ve öz güven gibi değişkenlerle ilişkisi ortaya konabilir. Aile yaşam döngüsü içinde yer alan kriz dönemleri ele alınarak bu dönemlerdeki aile yaşam kalitesi değişimlerinin kesitsel ve boylamsal çalışmalarla incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, A., Abacı, A. & Çetin, B., (2007). Bilişötesi Farkındalık Envanteri'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*, 7(2), 655-680.
- Ajuwon, P. M. & Brown, I. (2012). Family quality of life in Nigeria. *Journal of Intellectual Disability Research*, (56),1,61-70.
- Altıntaş, B. (2011). *Trabzon il merkezinde otizm tanısı ile eğitim gören çocukların ailelerinde stres, tükenmişlik düzeyi ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi* . Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.
- Altıparmak, S. & Eser, E. (2007). 15-49 Yaş grubu evli kadınlarda yaşam kalitesi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3, 29-34.
- Altuğ, N. (2011). *Karaciğer nakilli çocukların ve ailelerinin yaşam kalitesi/yaşam kalitesini etkileyen değişkenlerinin belirlenmesi* . Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Amato P. R. & Booth. A. (1991). Consequences of Parental Divorce and Marital Unhappiness for Adult Well-Being. *Social Forces*,69,3, 895-914.
- Aydiner-Boylu A. & Terzioğlu, R.G. (2008). Ailelerin Yaşam Kalitelerini Etkileyen Bazı Subjektif Göstergelerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 26,2, 1-27
- Aydiner-Boylu A. & Öztop, H. (2013). Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi*, 1, 208-220.
- Balcells-Balcells, A., Giné, C., Guàrdia-Olmos, J., & Summers, J. (2011). Family quality of life: adaptation to Spanish population. *Journal of Intellectual Disability Research* , (55),12, 1151-1163.
- Bayat, M., (2005). How Family Members' Perceptions of Influences and Causes of Autism May Predict Assessment of Their Family Quality of Life.. *Unpublished Doctoral Dissertation*. Loyola Univesity. Chicago.
- Bekman, S. (1999). *7 Çok Geç! Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi Üzerine Düşünceler ve Öneriler*. İstanbul. AÇEV.
- Bonnefoy, X. R., Braubach, M., Moissonnier, B., Monolbaev, K., & Röbbel, N. (2003). Housing and health in Europe: preliminary results of a pan-European study. *American Journal of Public Health*, 93(9), 1559-1563.
- Bertelli, M., Bianco, A., Rossi, M., Scuticchio, D., & Brown, I. (2011). Relationship between individual quality of life and familyquality of life for people with intellectual disabilityliving in Italy. *Journal of Intellectual Disability Research* , (55),12,1136–1150.
- Brown, R., MacAdam-Crisp, J., Wang, M., & Iarocci, G. (2006). Family quality of lifewhen there is a child with a developmental disability. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities* , 3(4), 238-245.
- Bristol, M.M., Gallaher, J.J. & Schopler, E. (1988). Mothers and fathers of young developmentally disabled and nondisabled boys: adaptation and spousal support. *Developmental Psychology*, 24(3), 441-451.
- Bulut-Serin, N. & Öztürk, S.(2007). Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 117-128.
- Cagran, B. C., Schmidt, M. & Brown, I. (2011). Assessment of the quality of life in families with children who have intellectual and developmental disabilities in Slovenia. *Journal of Intellectual Disability Research* , (55), 12, 1164-1175.
- Cantrell, K. K. (2007). *Predictors of Quality of Life of Mothers of Children with Intellectual Disabilities*. Doctoral Dissertation. University of Denver. USA.

Çeçen-Eroğul, A. R. & Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması. *İlköğretim online*, 11(4), 1077-1086,

Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın çocukların benlik saygısına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Dereli, F & Okur, S. (2008). Engelli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Depresyon Durumunun Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 25, 164-168

Deveci-Şirin H. (2013). *Aile Eğitim Programının Evli Kadınların Eş Tükenmişlik Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Demirbilek, M. & Otrar, M. (2014). The Examination of The Assertiveness Levels and Self-Respect of Adolescents with Single Parent and Whole Family. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6 (1), 1-7

Erkenekli, M., Uzun, Z., & Gümüş, Ö. D. (2012). Sosyoekonomik Statü ve Sosyal Değerler İlişikisine Yönelik Bir İnceleme. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 11,2, 125-147.

Ercan, R. (2011). Modern Çocukluk Paradigması. *Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT)* 3, 2, 85-98

Evci-Kiraz, E. D., Akar Vural, R., Yılmaz Öznelçi, S., Vural, T. & Ergin, F. (2013). İlköğretim öğrencilerinin yaşam kalitesinin toplumsal sınıf değişkeni açısından incelenmesi: Aydın ilinde betimsel bir çalışma. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1379-1400.

Farghadani, A., Navabinejad, S. & Shafiabady, A. (2010). Designing a model based on mindfulness, nonexistential resistance to life and sociability focusing on search for meaning in life in divorced women. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 1650–1664

Gardiner, E., & Iarocci, G. (2012). Unhappy (and happy) in their own way: A developmental psychopathology perspective on quality of life for families living with developmental disability with and without autism. *Research in Developmental Disabilities*, 33, 2177-2192.

Güleç, Y. (2002). *Ergenlerin öfke yaşantıları, benlik alguları ve akademik başarı ilişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Hamama, L. & Ronen-Shenhav, A. (2012). Self-control, social support, and aggression among adolescents in divorced and two-parent families. *Children and Youth Services Review*, 34, 1042-1049

Hançerlioğlu, O. (1996). *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ho, E., James, N., Brown, I., Firkowska-Mankiewicz, A., Zasepa, E., Wolowicz, E. & Wapiennik, E. (2013). Family Quality of Life of Polish Families with a Member with Intellectual Disability. *Journal on Developmental Disabilities*, 19,2, 36-42

Hoare, P. (1993). The quality of life of children with chronic epilepsy and their families. *Seizure*, 2, 269-275.

Hoffman, L., Marquis, J., Poston, D., Summers, J. A., & Turnbull, A. (2006). Assessing family outcomes: Psychometric evaluation of the beach center family quality of life scale. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 1069-1083.

Hu, X., Wang, M., & Fei, X. (2012). Family quality of life of Chinese families of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56, 1, 30–44.

Isaacs, B.J., Brown, I., Brown, R.I., Baum, N., Myerscough, T., Neikrug, S., Roth, D., Shearer, J., Wang, M. (2007), "The International Family Quality of Life Project: Goals and Description of a Survey Tool", *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 4, 3, 177-185.

İlarslan, N. (2008). *Reklamların ve cinsiyet kimliği rolünün tüketicinin satın alma davranışı üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

Jones, A., & Riseborough, M. (2002). *Comparing quality of life research-International lessons*. Center of Urban & Regional Studies, School of Public Policy, University of Birmingham. UK.

Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D., Bekman, S. & Cemalcılar, Z. (2005). *Erken Müdahelenin Erişkinlikte Süren Etkileri: Erken Destek Projesi'nin İkinci Takip Araştırması'nın Ön Bulguları*. İstanbul. Anne Çocuk Eğitim Vakfı.

Kandemir, H. (2009). *Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarda ve ailelerde yaşam kalitesinin değerlendirilmesi*. Tıpta uzmanlık tezi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi. Ankara.

Karakaya, B. (2006). *Sosyal Tabakalaşma Kuramlarının Türkiye'deki Sosyo-ekonomik Statü Bölümlendirme Çalışmalarıyla Etkileşimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Karakuş, S. (2003). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerinin incelenmesi ve okul başarısına yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

Karasar, N. (1984). *Bilimsel Araştırma Metodu*. Ankara: Hacetepe Taş Kitapçılık.

Kazak, A. & Marvin, R.S. (1984). Differences, Difficulties and Adaptation: Stress and Social Networks in Families With a Handicapped Child. *Family Relations*, 33, 67-77.

Kelly, J. B. & Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: risk and resilience Perspectives. *Family Relations*, 52, 352-362.

Kurt, A. (2009). Dindarlığı Etkileyen Faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, 18(2).

Luecken, L. C. & Fabricius, W.V. (2003). Physical health vulnerability in adult children from divorced and intact families. *Journal of Psychosomatic Research* 55, 221– 228.

Mahon, N. E., Yarcheski, A. & Yarcheski, T.J. (2003). Anger, Anxiety, And Depression In Early Adolescents From Intact And Divorced Families. *Journal of Pediatric Nursing*, 18, 267-273.

Meral, B. F. (2011). *Gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin aile yaşam kalitesi algılarına incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Milgram, N.A., & Atzil, M. (1988) Parenting stress in raising autistic children. *Journal of Autism and Developmental Disabilities*, 18, 415-424.

Orgilés, M., & Samper, M. (2011). Impact of divorce on quality of life in children aged 8-12 years in the province of Alicante (Spain). *Gaceta Sanitaria*, 25(6), 490-494.

Öz, F. & Bahadır- Yılmaz, E. (2009). Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlık. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 82-89.

Özmete, E. (2010). Aile Yaşam Kalitesi Dinamikleri: Aile iletişimi, Ebeveyn Sorumlulukları, Duygusal, Duygusal Refah, Fiziksel / Materyal Refahın Algılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3,11, 355-365.

Özyurt, Ö. (2011). *Hafif Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Annelerin Algıladıkları Aile İşleyişi Ve Aile Yaşamkalitesinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Park J., Marquis J., Hoffman L., Turnbull A., Poston D., Mannan H., Wang M. & Nelson L. (2003). Assessing the family quality of life as the service outcome. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47, 467-84.

Peseschkian, N. (1999). *Pozitif aile terapisi*. İstanbul: Beyaz yayınevi.

Poston, D., Turnbull, A., Park, J., Mannan, H., Marquis, J., & Wang, M. (2003). Family quality of life: A qualitative inquiry. *Mental Retardation*, 41(5), 313–328.

Rillotta, F., Kirby, N., Shearer, J. & Nettelbeck, T. (2012). Family quality of life of Australian families with a member with an intellectual/developmental disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56, 71-86.

Robert, M. & Michael, C. (21 Nisan, 2014). Ignoring an Inequality Culprit: Single-Parent Families. <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303603904579493612156024266>

- Ruschena, E., Prior, M., Sanson, A., & Smart, D. (2005). A longitudinal study of adolescent adjustment following family transitions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 353–363.
- Rousey, A., Best, S., & Blacher, J. (1992) Mothers' and fathers' perceptions of stress and coping with children who have severe disabilities. *American Journal on Mental Retardation*, 97, 99-109.
- Smith-Bird, E., Turnbull, A.P. (2005), "Linking Positive Behavior Support To Family Quality Of Life Outcomes", *Journal of Positive Behavior Interventions*, 7, 3, 174-180.
- Spilker, B. (1996). *Quality of Life and Pharmacoeconomics in Clinical Trials* (2nd ed). Philadelphia: Lippincott-Raven Publishers.
- Stanley, S. (2008). Quality Of Life & Family Burden in Caregivers of Patients With Schizophrenia: A Study From India. *Schizophrenia Research* , 102,234.
- Steel, R., Poppe, L., Vandeveld, S., Hove, G. V., & Claes, C. (2011). Family quality of life in 25 Belgian families: quantitative and qualitative exploration of social and professional support domains. *Journal of Intellectual Disability Research* , (55),123,1123-1135.
- Şenol, T. (2014). Research about Family Perceptions via Pictures of Children from Problematic Families or Having Divorced Parents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 116, 2895 – 2902.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler-Malatya Uygulaması*. Yayınlanmamış Doktora tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Şirvanlı-Özen D. (2004). The Impact of Interparental Divorce on Adult Attachment Styles and Perceived Parenting Styles of Adolescents: Study in Turkey. *Journal of Divorce & Remarriage*. 40, 1-2.
- Tien, C.L. (2003). *Predictors of the Rating of Quality of Life in Young Children and Families in Early Intervention Services*. Unpublished Doctoral Dissertation. University of North Carolina. USA
- Turfaner, N., Süt, N., Kaypmaz, A., & Sipahioğlu, F. (2006). Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Check-up Polikliniği'ne Başvuran Hastalarda Helicobacter Pylori Sıklığı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*,37, 1 – 4
- Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Poston, D., Beegle, G., Blue-Banning, M., & Diehl, K., (2004). Enhancing quality of life of families of children and youth with disabilities in the United States. In A. P. Turnbull, I. Brown, & H. R. Turnbull, (Eds.), *Families and People with Mental Retardation and Quality of Life: International Perspectives*. Washington, DC: American Association on Mental Retardation.
- TÜAD (2006). *Sosyo-ekonomik statü 2006 projesi sonuç raporu*. İstanbul: Araştırmacılar derneği.
- TÜAD (2014). SES 2012 lansman toplantısı. <http://tuad.org.tr/> Erişim tarihi: 11.06.2014
- Ulrike, Z. (2014). How to Deal With Moral Tales: Constructions and Strategies of Single-Parent Families. *Journal of Marriage & Family*. 76,3,604-619.
- Wang, H., & Amato, P. R. (2000). Predictors of divorce adjustment: Stressors, resources, and definitions. *Journal of Marriage and Family*, 62(3), 655-668.
- Wang, M. (2004). Perspectives of Fathers and Mothers in Assessing FQOL in Early Intervention Programs. *Unpublished Doctoral Dissertation*. Kansas University. USA.
- Wang, M., Turnbull, A.P., Summers, J.A., Little, T.D., Poston, D.J., Mannan, H., & Turnbull, R. (2004). Severity of disability and income as predictors of parents' satisfaction with their family quality of life during early childhood years. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*, 29(2), 82-94.
- Wang, M., Summers, J.A., Little, T., Turnbull, A., Poston, D. & Mannan, H. (2006). Perspectives of fathers and mothers of children in early intervention programmes in assessing family quality of life. *Journal of Intellectual Disability Research : JIDR*. 50, 12,977-988

Wickrama, K.A.S.;Lorenz, F. O., Conger,R. D., Elder Jr, G. H., Abraham, W. T. & Fang S. (2006). Changes in family financial circumstances and the physical health of married and recently divorced mothers. *Social Science & Medicine*, 63,123–136.

Yağcı, M. İ., & İlarlan, N. (2011). Reklamın ve cinsiyet kimliği rolünün tüketicilerin satın alma davranışları üzerindeki etkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*,11(1), 138-155.

Yarosh S., Chew,Y. C. D. & Abowd, G. D. (2009). Supporting parent–child communication in divorced families. *Int. J.Human-Computer Studies*, 67, 192–203.

Yıldırım, M. (2007). Çiftlik Hayvanlarının Dermatofitler: Çevre, Toplum Ve Aile İlişkileri. *İnfeksiyon Dergisi*, 21, 81-83

Yıldız, S. A. (2004). Çocuk, ölüm ve kayıp. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 125-144.

Yokarıbaş, E. (2003). *Kanserli çocuk ailelerinin yaşam kalitesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Zuna, I, N., Selig, J. P., Summers, J. A., & Turnbull, A. P. (2009). Confirmatory Factor Analysis of a Family Quality of Life Scale for Families of Kindergarten Children Without Disabilities. *Journal of Early Intervention* , 31,2,111-125.